

גמרא:

משנתינו מני? רבי מאיר היא, דאמר: כל הפוחת לכתולה ממאתים ולא למנה ממנה — הרי זו בעילת זנות! שכך הוא תנאי בית דין, לתת דווקא לכתולה מאתים, ולא למנה מנה!

דאי רבי יהודה, האמר: אם רצה הבעל, ונתרצתה אף היא, כותב לכתולה שטר של מאתים, והיא כותבת לו בשובר: התקבלתי ממך מנה, אף על פי שבאמת לא קיבלה.

וכן יכול לכתוב לא למנה בכתובתה חיוב של מנה, והיא כותבת לו התקבלתי ממך המשים זו.

אבל רבי מאיר סובר, שאינה יכולה למחול על חלק מחיוב הכתובה בעודה תחתיו.

וסלקא אדעתין השתא, שהתנא של משנתינו, שאומר שאם לא כתב לה — גובה מאתיים, היינו אף אם מחלה. אם כן, על כרחך משנתינו — רבי מאיר היא.

אימא סיפא: כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זו, ולא כתב לה כל נכסים דאית לי אחראין לכתובתך — חייב, שהוא תנאי בית דין.

וסלקא אדעתין השתא, שנשתעבדו הנכסים בכל דין שעבוד, כאילו כתובין בשטר. ואם ימכור מנכסיו, תטרוף מהלקוחות.

אם כן, אתאן הסיפא דווקא לשיטת רבי

יהודה⁶⁴, דאמר ששטר שלא נכתבה בו אחריות — טעות סופר הוא! שטעה הסופר ולא כתבה, ולא מדעת המלוה נעשה דבר זה, ולכן אף שאין כתובה אחריות, הרי הוא טורף ממשועבדים!

דאי רבי מאיר, האמר: אחריות לאו טעות סופר הוא, ואם לא נכתבה אחריות בשטר, אינו גובה ממשועבדים!

דתנן: מצא שטרי חוב, אם יש בהן אחריות נא-ב נכסים, ששעבד הלוח את נכסיו למלוה — לא יחזיר את השטר למלוה, ואפילו אם הלוח מודה שלא פרע את השטר.

והטעם, מפני שבית דין נפרעין מהן, משטר שיש בו אחריות, וטורפין מלקוחות, ואם כן, יש חשש שמא באמת פרע כבר הלוח את ההלוואה, ועשו הלוח והמלוה קנוניה ביניהם, שיטרוף עתה המלוה מן הלקוחות, ויחלקו ביניהם.

אבל אם אין בהן אחריות נכסים — יחזיר, לפי שאין בית דין נפרעין מהן, ואין כאן חשש קנוניה. דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה [בין שיש בו אחריות, ובין שאין בו] לא יחזיר, מפני שבית דין נפרעין מהן, לפי שמה שלא נכתבה אחריות בשטר — טעות סופר היא, ואם כן, תמיד יש חשש לקנוניה. ורבי יהודה בכלל חכמים אלו שנחלקו על רבי מאיר, שהיה בדורו.

64. העירו התוס', הרי מהסיפא בלא הרישא הוה מצי לדקדק, מני, אי רבי מאיר היא, הרי הוא סובר שאחריות לאו טעות סופר הוא! ואי רבי יהודה היא, אם כן, בכתב לה שדה שוה מנה

עד שתתראפ. וק"ו לבנות ישראל הטהורות והקדושות, שאם חלתה, שימתין לה עד שתתראפ. ומתניתין דידן בשאינה מוטלת על המטה [הובא בר"ן].

ואם כן, יש לתמוה, וכי הרישא של המשנה — דברי רבי מאיר היא, והסיפא של אותה משנה — דברי רבי יהודה היא?!

וכי תימא שכולה דברי רבי מאיר היא, ושאני ליה לרבי מאיר בין כתובה לשאר שטרי, שאמנם בכל השטרות סובר רבי מאיר שאחריות לאו טעות סופר היא, אבל בכתובה הוא סובר שטעות סופר היא,

ומי שאני ליה?

והתניא: חמשה עניינים גובין רק מן המחוררין [מבני חורין], ואם אין בני חורין, אין טורפין מן המשועבדים. ואלו הן:

א. פירות, ושבה פירות, דהיינו, כגון שגזל אדם שדה מחבירו, ומכרה לאחר, והשביחה הלוקח, שזיבלה וחרשה, ולאחר מכן הוציאה הנגזל מתחת יד הלוקח עם השבח שהשביח בה, וגם עם הפירות שבה, וחוזר עתה הלוקח על המוכר שמכרה לו באחריות לגבות ממנו, הרי הוא גובה את הקרן מנכסים משועבדים, אבל את השבח והפירות גובה רק מנכסים בני חורין, לפי שאינם קצובין, ולא היו יכולים הלוקחים ליהרר לא לקנות ממנו נכסים כנגד השבח והפירות.

ב. והמקבל עליו לזון את בן אשתו וכת אשתו, אף הן אינן גובות מן המשועבדים, לפי שאין המזונות קצובין, ואין הדבר כתוב בשטר.

ג. וגט חוב [שטר חוב] שאין כתוב בו אחריות,

ד. וכתובת אשה שאין כתוב בה אחריות.

ומזה שכתוב בברייתא ששטר שאין בו אחריות — אינו גובה ממשועבדים, מוכח שסובר התנא ששנה את הברייתא, שאחריות לאו טעות סופר היא.

ומאן שמעת ליה דאמר אחריות לאו טעות סופר הוא? רבי מאיר! וקתני בברייתא שאף לגבי כתובת אשה אין אומרים שאחריות טעות סופר!

ומתרצין: איבעית אימא — משנתינו רבי מאיר היא, ואיבעית אימא — רבי יהודה היא.

איבעית אימא — רבי יהודה היא. התב, מה שאמר רבי יהודה שיכול לכתוב לה מאתיים ולתת רק מאה, מדובר דווקא כשכתבה ליה התקבלתי ממך מנה, אבל הכא, במשנתינו, מדובר שלא כתבה ליה התקבלתי.

ומשמיעה לנו משנתינו, שאף על פי שלא כתב לה כתובה, לא אומרים שמחלה לו עליה, אלא אומרים שסמכה על תקנת בית דין, שהרי הכל יודעים שהנושא אשה — יש לה כתובה.

ואיבעית אימא — רבי מאיר היא, ומאי חייב דקתני במשנתינו [שאם לא כתב לה כתובה, חייב לתת לה] — הכוונה שגובה רק מן המחוררין, אבל אינה גובה ממשועבדים, כיון שלא נכתב החוב בשטר, ואחריות לאו טעות סופר היא.

במאתים אמאי חייב, והרי לרבי יהודה יכולה למחול?! אלא שכך דרך הש"ס, דמדקדק מרישא כל כמה דמצי למידק.

שנינו במשנתנו: לא כתב לה וכו'.

אמר אבוח דשמואל: אשת ישראל שנאנסה — אסורה לבעלה⁶⁵. משום שהיישינן שמא תחלתה של הביאה אמנם היתה באונס, אבל — וסופה ברצון.

איתיביה רב לאבוח דשמואל ממה שכותבים בכתובה: אם תשתבאי, אפרקינך — ואותבינך לי לאינתו, והרי מסתבר שהשבויה נבעלה בהיותה בשבי, ובכל זאת יכול הבעל להחזירה לו לאשה!

אישתיק אבוח דשמואל. שלא היתה לו תשובה על כך.

קרי רב עליה דאבוח דשמואל את המקרא הזה: "שרים עצרו במלים וכף ישימו לפיהם".

מאי אית ליה למימר? שדוקא בשבויה הקילו והתירו לבעלה להחזירה, שהרי לא ראינו שנבעלה! ומה שאמר אבוח דשמואל שאסורה, מדובר שראינה שנבעלה.

ותמהינן: ולאבוח דשמואל, שאמר אשה שנאנסה אסורה לבעלה, אונס דשריא רחמנא⁶⁶ (שכתוב בפרשת סוטה "והיא לא נתפשה", שלא נאנסה. ודורשים: הא אם נתפשה, מותרת) — היכי משכחת לה שמותרת לבעלה, הרי חוששים שסופה ברצון?!

ומבארין: כגון דקאמרי עדים שצווחה מתחלה ועד סוף של הביאה, שמוכח לנו שמתחילה ועד סוף היה באונס.

ומה שאמר אבוח דשמואל — פליגא דרבא.

דאמר רבא: כל שתחלתה באונס וסוף ברצון, אפילו היא אומרת: הניחו לו לבעל, שאלמלא נזקק לה, היא היתה שוכרתו שיבא עליה! אף על פי כן — מותרת.

מאי טעמא?

משום שאומרים שעל ידי תחילת הביאה, שהיתה באונס, יצר אלבשה [הכניס בה הבעל יצר], ואם כן, הרי גם סוף הביאה היתה באונס.

תניא כוותיה דרבא: כתוב בפרשת סוטה "והיא לא נתפשה" — שאז היא אסורה. משמע, הא אם נתפשה, שנאנסה — מותרת.

ומה שכתוב "והיא" — מיעוט הוא, ובא המקרא ללמדנו, שיש לך אשה אחרת, שאף על פי שלא נתפשה — מותרת.

ואיזו?

זו כל שתחלתה באונס — וסופה ברצון. שאף שסוף הביאה היתה לרצונה, ולא נתפשה, בכל זאת מותרת.

65. כתבו התוס', דאין להקשות מאסתר, דאמרינן במס' מגילה [י"ג ע"ב] שלאחר שנבעלה לאחשורוש, היתה טובלת ויושבת בחיקו של מרדכי, שהרי צדקת גמורה היתה, וודאי שאף סופה היה באונס.

66. אע"ג דאבוח דשמואל לשון חיישינן קאמר, מכל מקום משמע ליה לגמרא דמדאורייתא קאמר, דאי מדרבנן, הרי לא היו מוציאין אותה מבעלה על כך! ולכן שואלת הגמרא, לפי זה, אונס דשרי רחמנא — היכי משכחת לה?

ואמרינן: אף את זה הן עושות מחמת יראה.

אבל זה ודאי, שאם שבקינהו [הניחון] הגנבים ללכת חזרה לבעליהן, ואזלן הן מנפשיהו [מעצמן] אל הגנבים — אסירן.

תנו רבנן: שבויי מלכות, ששבאן המלך לצורך תשמיש — הרי הן כשבויין, ומותרות לבעליהן.

אבל גנבי ליסטות [שגנבום ליסטים] — אינן כשבויין, ואסורות לבעליהן.

ותמהינן: והתניא איפכא, ששבויי מלכות אינן כשבויין, ואילו גנבי ליסטות — הרי הן כשבויין!?

ומתריצין: מלכות אמלכות — לא קשיא: הא, מה שאמרנו ששבויי מלכות הרי הן כשבויין — במלכות כמלכות אחשורוש, שמלך גדול הוא, ויודעת שלא ישאנה, לפיכך בעילתה — ביאת אונס היא.

ואילו הא, מה ששנינו בכרייתא שאינן כשבויין — במלכות בן נצר, שליסטים היה, ולכד עיירות ומלך עליהם, ונעשה ראש ליסטים. וגבי מלכות כזו שנינו שאינן כשבויית, לפי שהיא חושבת שישאנה, ונבעלת ברצון.

ליסטות אליסטות — לא קשיא: הא, מה ששנינו שאסורה, בליסטות בן נצר, שהיא סבורה שישאנה, ונבעלת ברצון.

ואילו הא ששנינו שמותרת — בליסטים דעלמא, שאינה רוצה לינשא לו, ולכן בעילתה באונס היא.

תניא אידך: "והיא לא נתפשה" — אסורה. הא נתפשה — מותרת. ומזה שכתוב מיעוט "והיא", למדים שיש לך אחרת שאף על פי שנתפשה — אסורה.

ואיזו?

זו אשת כהן, שאף שנאנסה — אסורה.

אמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי ישמעאל: "והיא לא נתפשה" — אסורה. הא נתפשה — מותרת. ויש לך אחרת, שאף על פי שלא נתפשה — מותרת.

ואיזו?

זו שקידושיה קדושי טעות, דהיינו, שנתקדשה על תנאי, ולא נתקיים התנאי לבסוף. שאפילו בנה מורכב על כתיפה, דהיינו, שכבר ילדה לו ילד, ממאנת — והולכת לה, שהרי אין קידושיה כלום. ואם זינתה תחתיו, מותרת לו, שהרי נתברר שהיתה פנויה כשזינתה!

אמר רב יהודה: הני נשי דגנבו אותן גנבי מתחת בעליהן — שריין לגוברייהו [מותרות אותן נשים לבעליהן לכשישובו אליהם], לפי שבאונס באים עליהן הגנבים.

אמרי ליה רבנן לרב יהודה: והא אנחנו רואים שבעודן תחת הגנבים, קא ממטיאן להו [מוליכות להם] אותן נשים נהמא [הרי הן מביאות להם לחם ומזון]!

ואמרינן: מה שהן מביאות להם — מחמת יראה עושות כן, ולא מחמת שנתרצו להם.

ומקשינן: והא קא משלחן להו גירי [הרי הן מושיטות להם חיצים כשהם נלחמים]!

רבא אמר: כל שאיסור שבייה גורם לה, כגון הנשואה לכהן, שלולא שבייתה היתה מותרת לו — חייב לפדותה, שלכך נשתעבד לה מתחילה.

אבל אם איסור דבר אחר גורם לה, כגון הנשואה לכהן גדול — אינו חייב לפדותה, משום שלא נשתעבד לה מתחילה, כפי שבמזרת ונתינה אמרינן שלא נשתעבד לה מעיקרא.

סובר רבא שתנאי כתובה של ישראל וכהן שוין, אלא שכהן מוסיף ומתנה שאף אם תיאסר עליו מחמת שביה, לא תפסיד כתובת פדייתה.

לימא מחלוקת אביי ורבא — כמחלוקת תנאי היא!

שנינו בברייתא: המדיר את אשתו מליהנות ממנו — ונשבת, רבי אליעזר אומר: אף על לפי שסופו לגרשה מחמת הנדר, פודה אותה, ונותן לה כתובתה.

רבי יהושע אומר: נותן לה כתובתה — ואינו פודה.

אמר רבי נתן, שאלתי את סומכוס: כשאמר רבי יהושע שנותן לה כתובתה ואינו פודה אותה, האם דיבר דווקא כשהדירה ולבסוף נשבת, או שמא אף בנשבת ולבסוף הדירה אינו פודה, אף שמתברר שלא הדירה — אלא כדי להפטר מהפדיון?

ותמהינן: וכן נצר, יוצא לפי מה שביארנו עתה, שהתם, בברייתא השניה, קרי ליה מלך, והכא, בברייתא הראשונה, קרי ליה לפטים?

ואמרינן: אין. אכן כך. בברייתא הראשונה מדובר במלכות אחשורוש, ובן נצר גבי אחשורוש — לפטים הוא. ואילו בברייתא השניה מדובר בלסטים סתם, ובן נצר גבי לפטים דעלמא — מלך הוא.

שנינו במשנתנו: ובכהנת אהרין למדינתך וכו'.

אמר אביי: אלמנה הנשואה לכהן גדול, שקיימא לן לקמן [דף ק' ע"א], שאף על פי שאסורה לו, יש לה כתובה, וכן יש לה את אותן תנאי כתובה שהיא נוטלת ויוצאה [אבל תנאי כתובה שחייב בהם כשהיא תחתיו, כגון מזונות ורפואה, אין לה] — חייב לפדותה. שהרי אני קורא בה מה ששנינו במשנה: ובכהנת כותב לה בתנאי כתובתה: "אהרין למדינתך" [שאינו יכול להחזירה, שהרי אשת כהן שנאנסה — אסורה לבעלה], ואף תנאי כתובה זה של פדיון היא נוטלת ויוצאה.

אבל ממזרת ונתינה [ממזרת או נתינה] הנשואה לישראל, אף על פי שאף לה יש כתובה ותנאי כתובה שנוטלת ויוצאה — אינו חייב לפדותה⁽⁶⁷⁾, לפי שמתחילה לא נשתעבד לתנאי זה, שהרי אין אני קורא בה מה שכתוב לישראלית בתנאי כתובה: "ואותבינך לי לאנתו", שהרי אינו יכול להחזירן אליו.

— יש להן כתובה פירות ובלאות", והך פירות — היינו פרקונה, שהרי פרקונה תחת פירות!

67. הקשו התוס', הא אמרינן במס' יבמות [פ"ה ע"א]: "אלמנה לכ"ג כו' ממזרת ונתינה לישראל